

JESZENSZKY GÉZA

ELMARADT LEHETŐSÉGEK 1943 ŐSZÉN

REFLEXIÓ A RUBICON 2017/5.,
KÁLLAY-SZÁMÁRA

Közhelyes tévedés, hogy hazánk és egész Közép-Európa szovjet uralom alá kerüléséért („elárulásáért”) az 1945. februári jaltai értekezlet a felelős. A tájékozottabbak Rooseveltt, Churchill és Sztálin 1943 végén tartott teheráni találkozásában, illetve az addigra kialakult hadi helyzetben és a normandiai partraszállás melletti döntésben látják az okot. Teheránban nem cinikus cserbenhagyás történt, csupán annak tudomásulvétele, hogy brit és amerikai részvétel nélkül a Vörös Hadsereg fogja kiűzni a Wehrmachtot Európa keleti feléből. Pedig néhány hónappal korábban jó esély volt rá, hogy a szövetséges angol-amerikai erők ott lesznek a magyar határ közelében. Ebben az esetben lett volna realitása annak, hogy megvalósuljon Kállay miniszterelnök szándéka fegyverszünetet kötni, sőt akár csatlakozni a győzelem felé tartó szövetséges Egyesült Nemzetekhez. Sajnos azonban sem a nyugati politikusok, sem a katonák nem reagáltak megfelelően Mussolini bukására, Olaszország megadási készségére, így elszállt az esély, hogy egész Olaszországot birtokba vegyék, mielőtt még a németek néhány nap leforgása alatt megszállták. Ez nemcsak Magyarország, de az egész Balkán, sőt Lengyelország sorsát is eldöntötte.

Jóó András Kállay Miklós külpolitikájáról 2008-ban megjelent kitűnő monográfiáját (a *Magyar Szemle* 2009. júniusi számában tíz oldalon elemeztem) sajnos kevesen olvasták, ezért is öröndetes, hogy a *Rubicon* idei 5. száma végre méltó helyére tette a sorsfordító évek miniszterelnökének személyét és működését. A megjelent írások remélhetőleg végérvényesen megcáfolták, hogy Kállay kétkulacos, opportunistá politikus lett volna – engedmények a németeknek és szóbeli gesztusok a szövetségeseknek –, hanem annak fordítottja: üres beszédek a bolsevizmus elleni közös harcról, a tényleges katonai hozzájárulás minimalizálása. Az a vád sem tartható, hogy célja a Horthy-korszak elavult társadalmi berendezkedésének átmentése volt.

Ez a bátor, koncepciózus, Hitlerrel és a náci eszmékkel szemben álló hazafi következetesen arra törekedett, hogy hazáját megkímélje azoktól a tragédiáktól, amelyek végül bekövetkeztek: a német megszállástól, a zsidó származású állampolgárok elhurcolásától és megölésétől, az ország hadszíntérré válásától, a fenyegető bolsevizmustól és a

trianoni határok visszaállításától. A kísérlet nem sikerült, a fronton, a gázkamrákban és a szovjet hadifogságban elpusztult a nemzet egytizede, az ország romhalmazzá vált és kifosztották, a várt jobb társadalmi, politikai és gazdasági rendszer helyett több mint négy évtizedig tartó diktatúra nyomorította meg a magyar társadalmat. Érthető a kérdés, nem lehetett-e mindezt – legalább részben – elkerülni? „*Sic fata volunt*”, így fonták a párkák a magyar nemzet sorsát?

Utólagos bölcsességgel persze könnyű kijelenteni, hogy voltak más, jobb opciók is, mindenekelőtt 1941-ben nem lett volna szabad csatlakozni a Jugoszlávia, még kevésbé a Szovjetunió elleni német támadáshoz. De az adott pillanatban ezek alternatíváinak súlyos következményeit lehetett előre látni. Ha nincs korlátozott együttműködés a németekkel, akkor már a háború elején jöhetett volna a német megszállás vagy egy németek által szervezett puccs, lett volna egy kollaboráns bábkormány. Az végrehajtotta volna a totális mozgósítást, a doninál jóval több áldozatot követelt volna az orosz front, a Nyugat-

barát polgárságot és arisztokráciát üldözték és gyilkolták volna, az összes zsidó származású lakost deportálták volna, az ország gazdasági erőforrásait pedig még hosszabb időn át, még jobban kiaknázták volna. Ott volt az ijesztő és nálunk nagyon jól ismert példa, a lengyelországi német rémuralom. És 1944-ben ugyanúgy megérkezett volna Sztálin hadserege, előkészítve azt a kommunista hatalomátvételt, amely a győztesnek minősülő Lengyelországban és Csehszlovákiában is bekövetkezett.

KÉT ELSZALASZTOTT ÜGY

Nem a „mi lett volna, ha...” fölötti céltalan merengés, hanem a „másként is alakulhatott volna” nehezen cáfolható érvelése jelent meg magyarul már 17, illetve 10 évvel ezelőtt két amatőr, „nem céhbéli” történetírótól. A Svájcba emigrált jogász Czettler Antal *A mi kis élet-halál kérdéseink. A magyar külpolitika a hadba lépéstől a német megszállásig és A II. világháború rejtett erővonalai* című könyve lelkiismeretesen feldolgozta a szakirodalom javát és ennek alapján tett elgondolkodtató megállapításokat.

Fenyvesi Károly, az '56-os forradalomban aktív, ezért az Egyesült Államokba menekült és ott magának jó nevet szerzett újságíró *Három összeesküvés. Rundstedt tábornagy, Canaris tengernagy és a zsidó mérnök, aki megmenthette volna Európát* címmel eddig csak magyarul megjelent, 600 oldalas könyvében pedig nem kevesebbet állít, mint hogy az európai háború már 1943 végén, legkésőbb 1944 elején sikerrel véget érhetett volna. Rooseveltt elnök azonban 1943. január 24-én a Churchill-lel tartott casablancai értekezleten bejelentette, hogy a háborút az ellenséges hatalmak feltétel nélküli megadásáig folytatják. Ehhez ragaszkodva elzárkózott a Hitlerrel szemben álló porosz tisztek, őt vezető Wehrmacht-tábornok és a német hírszerzést irányító Canaris ajánlatától, hogy Hitlert eltávolítva készek békét kötni. „*A csatamezőkön, a koncentrációs táborokban, a nagyvárosokban emberéletek százazreit, sőt talán millióit menthették volna meg. Adolf Hitlert saját, a náci diktatúrával szemben fellépő tábornokai tették volna el láb alól*” – kockáztatja meg Fenyvesi, állítását a néhány éve kutathatóvá vált amerikai hírszerzési dokumentumokra alapozva.

Talán mivel két, történészdiplomával nem rendelkező szerző írt alaposan dokumentált, egyben pedig olvasmányos stílusú könyvet, sem a „szakma”, sem a szélesebb közönség nem emésztette meg felzaklató tartalmukat. Czettler nem elsőként és nem egyedül állapította meg, hogy Rooseveltt amerikai

elnök és tanácsadói nem láttak át a ravasz és céltudatos Sztálin hódító céljain, a háború alatti együttműködés bővülésében és annak háború utáni folytatását remélve minden erőforrást a Sztálin által szorgalmazott franciaországi partraszállás szolgálatába állítottak. Ezzel elszalasztották azt az alkalmat is, hogy Olaszország 1943. júliusi fordulatát kihasználva Németország katonai erege jóval hamarabb következzen be. Ez nem Czettler képzelgése, a kiváló brit hadtörténész és stratégiai gondolkodó, Basil Liddel Hart „elpuskázott lehetőségnek” (*fumbled opportunity*) nevezi az 1943-as olasz kiugrás kezelését. Robert Murphy későbbi külügyminiszter-helyettes Rooseveltnél megbízottja volt a Vichy-Franciaországban, majd Afrikában, végül az olasz fronton, az ő memoárja (*Diplomata a katonák között* – az 1970-es években a Kossuth Kiadó kalózkidadásában magyarul is megjelent a megbízható pártemberek számára) teljes mértékben alátámasztja Czettler véleményét.

Az angol–amerikai szövetségesek sikeres 1943. július 10-i szicíliai partraszállása váltotta ki Mussolini 1943. július 25-i bukását. Ez kitűnő lehetőséget kínált nemcsak arra, hogy Olaszország átálljon a szövetségesekhez és így a Német Birodalom határán megjelenjenek a brit és az amerikai csapatok, de hogy ezt Magyarország kövesse és ezzel az egész Balkánon – Romániát is beleértve – megtörjön Hitler uralma, amikor a szovjet Vörös Hadsereg még Kurszknál vívta döntő csatáját a Wehrmachtal.

A fatális hiba Rooseveltnél elnök és Churchill 1943 májusában Washingtonban tartott, „Trident” fedőnevű konferenciáján történt. A Sztálin által régóta szorgalmazott „második front”, az 1944. tavaszi franciaországi partraszállás érdekében a brit miniszterelnök érvei ellenében az a döntés született, hogy az Afrikában győztes szövetséges erőknek csak egy részét vetik be Szicília elfoglalására, a többi Afrikában marad a normandiai, illetve egy dél-franciaországi második invázió céljára. A Mussolinit tartóztató olasz király által kinevezett Badoglio-kormánnyal gyorsan megállapodva megnyílt az út egész Olaszország megszállására, az olasz hadsereg és a hatóságok közreműködésével. De az amerikaiak nem bíztak a fasisztának hitt olaszokban, az elhúzódozó titkos tárgyalásokon ragaszkodtak a feltétel nélküli megadáshoz, így időt hagytak arra, hogy Németország 16 hadosztállal lerohanja Olaszországot, s hatékony védelemmel rendelkezjen be a nehéz, hegyes Itáliai-félszigeten.

A májusi döntés miatt Eisenhower szövetséges főparancsnoknak nem volt

elegendő ereje ahhoz, hogy akár Trieszt és a Pó között, de mindenesetre Rómától északra szálljon partra, és így az átállt olasz hadosztályokkal együtt a Napoly környékén lévő német főerőket két tűz közé szorítva felszámolja. Szeptember 8-án Rómától jóval délebbre, Salernónál került sor a partraszállásra, és ezzel egyidejűleg hozták nyilvánosságra a fegyverszünetet. Az elégtelen szövetséges erők (köztük a Monte Cassinónál elvérző lengyelek) csak csigatempóban, nagy veszteségeket szenvedve tudták visszaszorítani az elszántan védekező németeket. Már Napóleont megmondta, hogy a csizmába felülről kell belépni, erre azonban Rooseveltnél és tábornokai nem gondoltak.

KÁLLAY KÉSZ VOLT ÁTÁLLNI

Kállay Miklós 1946–47-ben írt, magyarul 1991-ben megjelentetett emlékiratai szerint Horthy 1942 tavaszán még optimista volt, abban bízott, hogy az első katonai vereségek után a porosz tisztikar eltávolítja Hitlert és megegyezéses békét köt, az angolok pedig nem engedik meg, hogy az európai hatalmi egyensúlyt fölborítva az oroszok uralmuk alá vonják Közép-Európát. Kállay ugyan borúlátóbb volt, de a kormányzó ismételt kérésére elvállalta, hogy megpróbálja helyreállítani az ország függetlenségét, ennek érdekében minimalizálja a németeknek nyújtott támogatást, de oly módon, hogy ne váltsa ki a megszállást. Azt remélte, hogy a győztes szövetségesek méltányolni fogják, hogy Magyarország – másokkal ellentétben – nem követ el embertelenségeket a zsidókkal szemben. Már 1942 nyarától próbált kapcsolatba lépni angol és amerikai diplomátákkal a Németországgal történő szakítás és a trianoninál jobb magyar határok érdekében.

Sajnos frázisaival a németeket nem tudta megtéveszteni, a szövetségeseket pedig nem tudta meggyőzni sem szándéki komolyságaról, sem egy németellenes fordulat súlyos korlátairól. 1943. áprilisi római látogatása során megkísérelte meggyőzni Mussolinit, hogy közösen keressék a kiutat a háborúból, a Duce azonban még hitelt adott Hitler fogadkozásának, hogy az ősz folyamán sikerrel fejezi be az orosz háborút. Ezzel együtt Kállay joggal tartotta nagy hibának, hogy a szövetségesek korábban nem álltak szóba az elbizonytalanodott olasz diktátorral. „*Ha egy Sztálinnal tudtak kooperálni, miért ne tudtak volna Mussolinival, ehhez a hozzá képest operettfigurával?*”

Az olaszországi fordulat Budapesten a náciellenes körökben néhány napos eufóriát váltott ki, azt remélték, hogy az angol–amerikai haderő rövidesen ott

lesz Triesztben és Fiumében. „*Katonai, politikai és propagandaszempontról óriási jelentőségű lett volna, hogy Olaszország után kiválik a német blokknak az a tagja is, amelyik az olaszoknál is jobban meg tudta őrizni katonai, politikai és gazdasági függetlenségét, az egyedüli állam, amelyiknek a területén nincsen német katonaság, és nemcsak kiválik, hanem szembe is fordul a németekkel, méghozzá a német szféré kellős közepén. [...] Mindenki azt hitte, hogy az Alpokig nyitva áll az út a szövetséges hadak előtt, és ők nem haboznának majd kihasználni a helyzetet*” – írta emlékirataiban Kállay.

Kül- és belügyminisztere egyetértett az azonnali átállással, s bár Horthynak voltak fenntartásai a németek megtámadásával kapcsolatban, nem ezen múlt az ügy. Csatay honvédelmi miniszter és Szombathelyi, a vezérkari főnök kész volt követni a kormányzó bármilyen parancsát, de figyelmeztettek, hogy a szövetségesek ereje nem elegendő egész Olaszország gyors elfoglalására. Az ellenzéki kisgazdapárt nevében Bajcsy-Zsilinszky Endre július 31-én emelkedett hangú memorandumban követelte a kilépést a háborúból, egyúttal a zsidótörvények hatályon kívül helyezését, a tisztikar megtisztítását a németbarát elemektől, a megegyezést a szomszéd népekkel.

Az ellenzéki pártvezetőkkel augusztus 5-én tárgyalva a német megszállás rizikóját is vállalni kész Zsilinszkynek Kállay azt a kijózanító választ adta, hogy ő nem a megszállástól fél, hanem attól, hogy az maga után vonja a náciellenesek és a baloldaliak elhurcolását, a szélsőjobb hatalomra kerülését, a zsidók deportálását, a bombázásokat, majd a bolsevizmus tartós uralmát. Abban is igaza volt a miniszterelnöknek, amit emlékirataiban részletesen is kifejtett, hogy milyen haszonnal járt volna Hitler számára, ha egy sikertelen kiugrás után katonai beavatkozással náci-barát kollaboránsokat helyez az ország élére. A Nyugat- és demokráciabarát erők felszámolásából pedig hosszabb távon a Moszkva által favorizált szélsőbal és a magyarellenes szomszédok profitáltak volna.

Nem szükséges itt megismételnem, hogyan jött létre a Kállay-kormány diplomataja, Veress László és a törökországi brit követ, Sir Hugh Knatchbull-Hugessen (az 1943-as magyar–brit titkos tárgyalásokat feldolgozó Juhász Gyula szerint John Cecile Sterndale-Bennett diplomata) között szeptember 9-én éjjel a Márvány-tengeren, egy hajón aláírt előzetes fegyverszünet. Ebben – többek között – Magyarország vállalta, hogy szembeszáll minden német kísérellettel országa elfoglalására, ennek érde-

kében újjászervezi a magyar hadvezetőséget, „*hogy a magyar hadsereg képes legyen elszakadni a németektől és megtámadni őket*”. [Saját kiemelésem – J. G.] Néhány napra rá már látszott, hogy Olaszországban az átállás felresikerült, a szövetségesek ugyan elfoglalták Nápolyt, de a további harc hosszú lesz. Kútba esett a remény, hogy egy szövetséges légideszant-alakulat biztosítja a katonai erőt Magyarország átállásához, amelyet Bulgária és Románia követ.

Churchillnek még az első világháborúig visszamenő terve, hogy Németországot „*Európa lágy altete*” felől lehet kiűzni, végleg el lett temetve. Az olasz helyzet alakulása komoly figyelmeztetés volt, mi történik, ha egy ország úgy fordul szembe a németekkel, hogy a szövetségesek nem tudják megvédeni katonailag. Olaszország jó másfél évre hadszíntérré vált, egymillió katonája pedig hadifogolyként rabszolga-munkás lett Németországban. A katonai támogatás nélküli magyar átállást Kállay és hívei joggal tekintették kollektív öngyilkosságnak, ráadásul hiányzott az ellentételezés, az ígéret, hogy a háború után az ország méltányos határookra számíthat és maga dönthet politikai berendezkedéséről.

A szovjet hadsereg ősi nagy sikereit követően a teheráni értekezleten döntés született, hogy Európa keleti feléből – Berlint is beleértve – a Szovjetunió fogja kiverni a németeket. Hogy ez alávétést és szovjet uralmat fog jelenteni, azt Churchill is csak sejtette, Roosevelt pedig el sem képzelte. „*Az érdekszféra nem egyenlő az uralommal*” – mondogatták a nyugati diplomaták, és talán el is hitték ezt. De mi más tehetek? A katonai helyzet adott volt, Közép-Európa sorsát „*vérrel és vassal*” döntötte el a Wehrmacht és a Vörös Hadsereg mérkőzése.

„HIVATALOS ELLENSÉGEK, TITKOS SZÖVETSÉGESEK?”

Fenyvesi – kis túlzással – „*hivatalos ellenségek, titkos szövetségesek*” viszonylatként jellemezte Magyarországot és a nyugati demokráciák viszonyát 1943 ősze és a német megszállás között. Az olasz fiaskó után Kállay azzal vigasztalta magát, hogy a titokban maradt előzetes fegyverszünettel a magyar kormány bebizonyította a szövetségesek melletti elkötelezettségét, azok pedig megértik, hogy Magyarország egyelőre nem vállalhatja a nyílt szakítást Németországgal. Sajnos a Juhász Gyula által publikált brit dokumentumok azt bizonyítják, hogy London részéről csak nagyon mérsékelt volt ez a megértés.

A csehszlovák emigráns kormány követelésére éppen 1943 júliusában állítot-

ták le Macartney professzort, aki addig a BBC magyar adásaiban a magyar politika kényszerhelyzetét megértve magyarázta, mennyire ellentétes Hitler politikája a magyar nemzeti érdekekkel. Ráadásul a Károlyi Mihályt követő angliai magyar emigránsok is a cseh vonalat erősítették, attól tartva, hogy Horthy rendszere sikerrel menti át magát a háború utáni időkre. Az angol mellett az amerikai Voice of America rádió is élesen támadta és Quislingnek nevezte Kállayt – ezzel erősítve a németbarátok érveit, hogy a szövetségesek győzelmétől Magyarország nem várhat semmi jót.

Magyarország nyugati megítélése Teleki halálát követően egyetlen év alatt – a hadba lépés következményeként – gyökeresen megváltozott és teljesen negatívvá vált. Ezt fejezte ki Eden 1941. áprilisi üzenete („*Teleki volt az utolsó, akiben még bízunk, azokkal, akik ma hatalmon vannak, nem fogunk soha többé szóba állni*”) – és 1943. februárig érvényes álláspontja is („*amíg Magyarország a tengelyt támogatja és Nagy-Britannia szövetségesei ellen harcol, nem számíthat sem rokonszenvre, sem kímélésre*”). Ebben hoztak változást Kállay diplomáciai erőfeszítései.

Az angolnál konkrétabb eredményekkel kecsegtettek az amerikai kapcsolatok. Fenyvesi könyve az amerikai titkosszolgálat levéltári forrásai alapján bebizonyította, hogy Kállay megbízásából – Horthy tudtával – a vezérkari főnök, a náci Németországban a magyar érdekek veszélyeztetőjét látó Szombathelyi Ferenc 1943 októberétől titkos kapcsolatban állt az Egyesült Államok hírszerzésével, az OSS-szel (Office of Strategic Services). A végrehajtás a hírszerzés élére állított „*szükszavú, komor és zárkózott*” Kádár Gyula ezredes feladata lett, aki a konkrét kapcsolattartást az elegáns, „*nőfaló*” korábbi vívóbajnok, Hatz (Hátszegi) Ottó alezredes, szófiai katonai attaséja bízta.

1943. október 1-jén Isztambulban ő vette át a *Megállapodás-tervezet a magyar vezérkar képviselőivel a hírszerzés területén történő együttműködés tárgy-körében* szövegét. Ebben az amerikai fél elismerte, hogy a katonai és politikai hírszerzés terén folytatott együttműködéssel „*Magyarország pozitívan járul hozzá az Egyesült Nemzetek ügyéhez*”, és ez „*a szövetségesek iránti magyar rokonszenv egyetlen kifejeződésének tekintendő mindaddig, amíg Magyarország nem tudja nyíltan kinyilvánítani elkötelezettségét*”. Az elsődlegesen a Hatznak átadott rádióadón keresztül folytatott tárgyalások csak 1944. január 30-án jutottak el a végső „*elvi megállapodáshoz*”. Az Egyesült Államok nem kötött hasonlóan Németország másik két szö-

vetségesével, Romániával és Bulgáriával. Az amerikai–magyar szövetséget a későbbiekben nyilvánosságra kellett volna hozni, amint a szövetségesek magyar katonai támogatással leszálltak volna Budapesten.

1943 októberétől a magyar hírszerzés számos értékes információt adott az amerikaiaknak. Az információk továbbításában – a leadott rejtjeles üzenetek révén – az amerikai fennhatóság alatt álló algiri rádióállomás és a Magyar Rádió is közreműködött. A hosszabb jelentéseket és a térképeket magyar diplomáciai postaszakmban szállították, ehhez a határokon a vámőrök nem nyúlhattak hozzá. Az OSS-iratokban Fenyvesi számtalan magyar jelentést talált az orosz fronton lévő magyar hadosztályok számbeli erejéről, felszereltségéről, a Német Birodalomnak termelő magyar hadiipar statisztikai adatairól, az áthelyezett fegyvergyárakról, a német egységek Jugoszláviába és Oroszországba, német nehézbombázók és katonai egységek Bulgáriába irányításáról. Fontos téma volt Magyarország nyersolajtermelése és olajfinomítása is.

Szombathelyi egyik jelentéséhez négy, gondosan rajzolt vázlat is tartozott „*új és felújított utakról*”, amelyek a budaörsi és a kecskeméti repülőterekről vezettek a fővárosba. Ezek a tervezett amerikai légideszant-akciót voltak hivatottak elősegíteni. 1944. március 12-én, amikor Kádár Gyula már számított a német megszállásra, az OSS-szel való összeköttetés minden bizonyítékát elégette. Ennek ellenére a Gestapo Szombathelyivel és Hatzcal együtt letartóztatta. (Szombathelyit a háború után a magyar kormány az újvidéki mészárlás okán átadta Jugoszláviának, ahol nem tisztességes tárgyalás után halálra ítélték – egyes források szerint karóba lúzták.)

KAPASZKODÁS A SZALMASZÁLKBA

1943 végén, 1944 elején a Magyarország iránti nyugati türelem fogyóban volt. A Londonban működő emigráns lengyel kormány kezelése, a katyni tömeggyilkosság angol és amerikai fogadtatása, csakúgy mint Beneš látható befolyása, már figyelmeztető jel volt, hogy a háború végső szakaszában a két demokrácia nem akar ütközni Sztálinnal. A semleges országokban működő, kitűnő magyar diplomaták és a külföldi sajtót alaposan figyelő külügyminisztérium mellett a *Magyar Nemzet*, a *Külügyi Szemle* és a *Magyar Szemle* olvasói is érzékelték az angol és amerikai külpolitika kedvezőtlen irányba fordulását.

Czettler 2000-ben megjelent könyve az Isztambulba, Svájcba, Svédországba és Portugáliába küldött magyar diplo-

maták (Veress, Barcza korábbi londoni magyar követ, Bakách-Besseney berni, Ullein-Reviczky stockholmi és Wodianer lisszaboni követ) kapcsolatainak és mondanivalójának részletes bemutatásával bizonyítja, hogy Kállay és a külügyminisztérium minden tőle telhetőt megtett azért, hogy a nyugati szövetségesek pontos képet kapjanak az ország belső és külső helyzetéről, a kormány dilemmáiról. Tárgyalópartnereik, a brit van den Heuvel, az amerikai hírszerzés, az OSS részéről Allen Dulles (a későbbi neves külügyminiszter) és Royall Tyler (korábban a Nemzetek Szövetségnek magyarországi képviselője), valamint a lisszaboni ügyvivő, George Kennan jóindulatot, sőt rokonszenvet tükröző tanácsa az olasz fiaskó után már nem az azonnali szakítás volt a németekkel, hanem minél kevesebbet adni nekik élelmiszerben, nyersanyagban és emberanyagban. A magyar hadsereg hazahozatala mellett tetteket, szabotázsakciókat követeltek. Kállay memoárjában joggal mutatott rá, hogy a törvényes magyar kormány a német követelések halogatásával, kijátszásával, helyenként pedig elutasításával jobban szolgálta a szövetségesek ügyét, mint katonai célú szállítmányok kisiklatása tette volna.

Barcza 1944. februárban, napokkal a német invázió előtt két drámai hangú levélben foglalta össze a nyugati álláspontból fakadó teendőket. Úgy vélte, ha a szovjet hadsereg eléri a magyar határokat, „*létérdekünk ebben az esetben nem az öngyilkossággal egyenlő fegyveres védekezés, hanem az azonnali [...] kapituláció.*” Ellenkező esetben az országot el fogja pusztítani a szovjet haderő. „*Választásunk nem a jó vagy a rossz között áll még nyitva számunkra, hanem a teljes katasztrófa és a kisebb katasztrófa.*” Kállay belátta, hogy a Szovjetunióhoz kell fordulni, és meg is tette az első lépéseket Kollontaj stockholmi szovjet követen keresztül, de még az olyan angolbarátok, mint Ghyczy külügyminiszter, sem álltak készen a teljes fordulatra, hogy a szovjetekkel együttműködve üzenjenek hadat Németországnak.

Ma már tudjuk, hogy brit részről sikeres dezinformációs kampány folyt a német vezetés meggyőzésére, hogy katonai akcióra készülnek a Balkánon. A cél az volt, hogy a franciaországi invázió előtt másfelé tereljék a németek figyelmét – és katonai egységeit. A Hitler szemében megbízhatatlan, de az adott katonai helyzetben stratégiaileg igen fontosá vált Magyarország megszállását Londonban és Washingtonban kifejezetten kívánatosnak [!] tartották.

Ha elmaradt vagy késett volna a német megszállás, ha Horthy és Kállay a németbarát jobboldal és a nyilasok el-

lenére képes lett volna legalább olyan kapcsolatokat kialakítani – még az augusztusi román kiugrás és a szlovák nemzeti felkelés előtt – a szovjetekkel, mint korábban az angolszászokkal, akkor talán kevésbé durván viselkedtek volna a szovjet katonák (ideális esetben úgy, mint Norvégiában), és valószínűleg a határkérdésben is kedvezőbb lett volna Moszkva álláspontja. Ha ehhez hozzávesszük még, hogy mind az angol, mind az amerikai béketervek a trianoninál méltányosabb határokról szóltak, és mind Rooseveltt, mind Churchill inkább rokon-, mint ellenszenvet táplált a magyarok iránt, akkor reális a feltételezés, hogy ha az események 1943 második felében másként alakultak volna, az 1944/45-ös borzalmak nem vagy jóval enyhébb formában következtek volna be, sőt a magyar határok ügyében is született volna más döntés.

AZ UTÓLAGOS BÖLCSESSÉG

Nem az átállásra kész magyar kormányon múltott, hogy 1943 ősze nem változtatta meg a magyar, sőt a közép-európai történelem alakulását, milliók sorsát. Jobb tervezéssel, több kockázatot vállalva az amerikai és a brit vezetés kihasználhatta volna Olaszország kiugrását és a Hitler-ellenes porosz tábornokok ajánlatát. Budapesten 1943-ban nem tudták, az angolbarátok nem is akarták elhinni, hogy az Egyesült Államok és Nagy-Britannia számára Közép-Európa jövőjénél mennyivel fontosabb a Szovjetunióval történő további együttműködés, mennyire nem törődnek a zsidóságot fenyegető – pontosan nem ismert – megpróbáltatásokkal, s hogy a háború végén mennyire a Szovjetunió kezében lesz nemcsak Németország szövetségeseinek, de a csöndben meghúzódó cseheknek és a hősiesen ellenálló lengyeleknek a sorsa is. Ekkor még az sem volt világos, hogy a háború végén a területi kérdések eldöntésénél nem fog sokat nyomni a latba a parlamentarizmus és a viszonylagos sajtószabadság magyarországi fenntartása, és hogy bármit követnek el a szlovákok és a horvátok Hitler oldalán, számukra menedékként ott lesz a helyreállított Csehszlovákia, illetve Jugoszlávia.

Kállay 1943-as diplomáciai erőfeszítései és a vezérkari főnök által a nyugati szövetségeseknek nyújtott fontos és hasznos információk kétségtelenül „jó pontok” voltak, de csak a németekkel történő szakítás és az átállás lehetett volna szomszédainkkal szemben az adu. Ez a lehetőség 1943 szeptemberében – nem a magyar kormány hibájából – elveszett. Az 1944. március 19-i német megszállás azonban kínált még egy utolsó esélyt.

Az aktív, fegyveres ellenállás gyakorlati akadályait – a bevethető katonai erő teljes hiányát – Kállay meggyőzően mutatta be emlékirataiban. Am az 1943. szeptemberi előzetes fegyverszünet előírta a fegyveres ellenállást minden várható német katonai akcióval szemben. Erre fel lehetett volna készülni – nem az érdemi siker reményében, hanem a jövő érdekében. Ausztria, de Csehszlovákia sem állt ellen a német megszállásnak; Románia és Szlovákia pedig 1944 tavaszán még hűséges német csatlós volt. Ha ők is részt vettek volna a megszállásban, amivel a németek fenyegetőztek és amiktől a magyarok tartottak, ez is jó érv lett volna később a határkérdésben.

Tehát egy súlyos hiba róható fel Kállaynak és még inkább Horthynak: nem készültek fel a német megszállásra. Az nem segített volna, ha Horthy nem fogadja el Hitler „meghívását”, és nem megy el Klessheimbe. De miért nem számoltak legalább március közepén egy német invázióval? Ott voltak a hírszerzői jelentések a burgenlandi német csapatösszevonásokról. A katonai ellenállás néhány ezer hősi halottal járt volna és nem tudta volna meggátolni az ország gyors elfoglalását, de Magyarországot Hitler csatlósából Hitler áldozatává változtatta volna. Ország-világ előtt világos lett volna, hogy egy idegen hatalom agressziója megszüntette Magyarország szuverenitását.

Kállay feltételezte, hogy a fegyveres ellenállás a legbrutálisabb német reakciókat váltotta volna ki – de végül nem ez történt, ellenállás nélkül is? A németellenesnek tekintett politikusokat, főispánokat, polgármestereket így is letartóztatták, leváltották, meggyilkolták. Tipikus bábkormányt ültettek a Kállay-kormány helyére – de ellenállás hiányában a látszat más volt.

Manapság sok szó esik arról, hogy Eichmann kevés emberével, de a magyar hatóságok közreműködésével tudott rövid idő alatt félmillió zsidó származású magyart kiszállítani a haláltáborokba. Ha március 19-ét követően lett volna némi harc, ha Horthy nem adja nevét az akarata ellenére történetekhez, az felrázta volna az országot, és figyelmeztette volna a zsidóságot is. Persze mindez csak utólag tűnik logikusnak. Horthy, Kállay, Szombathelyi és Keresztes-Fischer belügyminiszter 1944. március 18. és 20. között az adott pillanatban kisebb rossznak, kevesebb áldozattal járónak látszó magatartást választotta. Ha látták volna a jövőt, biztosan másként cselekedtek volna. ♦

A szerző történész, egyetemi tanár, diplomata, 1990–1994 között külügyminiszter

Előfizetőinknek 2 szám ajándék: 10-et fizet, 12-t kap!

Egyenként is megvásárolható példányok

2004/4	Bibó István, a nemzet lelkiismerete	448 Ft	☐	2012/6	Adók és adófizetők – Hitler stílusa	645 Ft	☐
2004/8–9	60-as évek	699 Ft	☐	2012/7	Újkori olimpiák – Lovagok világa	645 Ft	☐
2004/10	IV. Károly	448 Ft	☐	2012/8	Horthy István halála – Kádár arcai	645 Ft	☐
2004/12	Az Andrássyvilág	448 Ft	☐	2012/9–10	Klebensberg – Aktuális Horthy kép	995 Ft	☐
2006/2–3	Háború a modern korban	789 Ft	☐	2012/11	Volksbund kontra Hűségmozgalom	645 Ft	☐
2006/7	Terrorbombázások – Tortúra	545 Ft	☐	2012/12	Sztálin – Nagy perek – A „Kossuth címer”	645 Ft	☐
2006/8	Che Guevara – Keresztések	545 Ft	☐	2012/1	különszám Boszorkányság	645 Ft	☐
2007/3	Állambiztonság – Titkosszolgálat	595 Ft	☐	2012/2	különszám A Magyar nemesség	645 Ft	☐
2007/6–7	A magyar bor századai	889 Ft	☐	2013/1	Híres merényletek – Gestapo	695 Ft	☐
2007/8	A 20. századi nő	595 Ft	☐	2013/2–3	Nagy Szulejmán – Pápák és a Pápapasztás	995 Ft	☐
2007/9	Személyi kultusok	595 Ft	☐	2013/4	Mozaikok az európai zsidóság történetéből	695 Ft	☐
2007/10	Horthy Miklós kultusza	595 Ft	☐	2013/5	Horthy Istvánné – Grófok, hercegek, bárók	695 Ft	☐
2007/1	különszám AVO-AVH-III/III	595 Ft	☐	2013/6	Szent István nyomában – Fehérvár	695 Ft	☐
2008/1	Emigrációk	595 Ft	☐	2013/7	Bethlen Gábor – Kis magyar lőtörténelem	695 Ft	☐
2008/2–3	Reform, modernizáció	595 Ft	☐	2013/8	A mohácsi csata – II. Lajos kontra Szulejmán	695 Ft	☐
2008/4	Szlovákia + Híres asszonyok	595 Ft	☐	2013/9–10	Napoleon – A hatalom és a szélsőjobb a Horthy-korban	995 Ft	☐
2008/5	A repülés úttörői + Edvard Beneš	595 Ft	☐	2013/11	Hősök tere – Nemzet és emlékezet	695 Ft	☐
2008/6	Ókori olimpiák + Katyn	595 Ft	☐	2013/12	A Bethlen-korszak	695 Ft	☐
2008/7–8	Fekete krónika	895 Ft	☐	2013/1	különszám A borgiák – Firenze és a Medicek	695 Ft	☐
2008/9	Fekete-fehér Amerika	595 Ft	☐	2013/2	különszám Mi történt Mohács után?	695 Ft	☐
2008/10	A doni kálvária + '68 világa	595 Ft	☐	2014/1	A székelység története	695 Ft	☐
2008/1	különszám Titokzatos ókor	595 Ft	☐	2014/2	Zrínyiek	695 Ft	☐
2009/1–2	Magyar jobboldali hagyomány	895 Ft	☐	2014/3	Dózsa György, 1514 – Megszállás, 1944	695 Ft	☐
2009/3	A királyiroktól a 301-es parcelláig	595 Ft	☐	2014/4–5	Seuzo-kincs – Az I. világháború	995 Ft	☐
2009/4	Amiről a címerek mesélnek	595 Ft	☐	2014/6	A béke kálváriútján – Apponyi Albert gróf	695 Ft	☐
2009/5	Délvidéki tragédia	595 Ft	☐	2014/7	Egy magyar mítosz – Az aranycsapat	695 Ft	☐
2009/6	Út a háborúhoz	595 Ft	☐	2014/8	Sopron – A hűség városa	695 Ft	☐
2009/7–8	Vadászat Magyarországon	895 Ft	☐	2014/9	Isonzó – Doberdó – Caporetto	695 Ft	☐
2009/9	A téli háború – Kálvin és a reformáció	595 Ft	☐	2014/10	Az Oszmán Birodalom	695 Ft	☐
2009/10	Egyenruha-történet – Középkori magyar királynék	595 Ft	☐	2014/11	A kiugrási kísérlet	695 Ft	☐
2009/11	Középkor	595 Ft	☐	2014/12	Magyar béketörekvések – Szent-Györgyi Albert	695 Ft	☐
2010/1	A csendőrség története 1881–1945	645 Ft	☐	2014/1	különszám Európa	695 Ft	☐
2010/2	Szabadkóművesek	645 Ft	☐	2015/1	A nagy háború, 1914–1918	695 Ft	☐
2010/3	Szélsőjobboldali radikalizmusok	645 Ft	☐	2015/2	Iszlám radikalizmus – Vitriolos karikatúrák	695 Ft	☐
2010/6	Kitelepítések – Ki volt Biszku Béla?	645 Ft	☐	2015/3	Haditengerészet	695 Ft	☐
2010/7	A szex és erotika kultúrtörténete	645 Ft	☐	2015/4	1945, egy végzetes év – Hóman Bálint	695 Ft	☐
2010/8	Sikertörténetek a 19. században	645 Ft	☐	2015/5–6	Örmény genocídium 1915 – Német kapituláció 1945	995 Ft	☐
2010/9	1956-os sortűzek – Kulákok	645 Ft	☐	2015/7	Petőfi élete és halála	695 Ft	☐
2010/10	Hitler és Sztálin tábornokai – Károlyi Mihály	645 Ft	☐	2015/8	Női szerepek a történelemben	695 Ft	☐
2010/1	különszám Trianon és a revízió	645 Ft	☐	2015/9	A Nádasdyak – Málénkij Robot	695 Ft	☐
2010/2	különszám Ormos 80	595 Ft	☐	2015/10	Koncepciós perek	695 Ft	☐
2011/1	A Szent Korona viszontagságai	645 Ft	☐	2015/11	Gróf Tisza István	695 Ft	☐
2011/2	Vörös terror, fehér terror	645 Ft	☐	2015/12	Koronás fők	695 Ft	☐
2011/3–4	A 19. század – Bethlenek	995 Ft	☐	2016/1	Migráció	695 Ft	☐
2011/5	Weimar arcai – Megszállások	645 Ft	☐	2016/2	Széll Kálmán	695 Ft	☐
2011/6	A Hitler-Sztálin paktum	645 Ft	☐	2016/3	A Mein Kapf és a Hitler mítosz	695 Ft	☐
2011/7	Háborús bűnösök	645 Ft	☐	2016/4	Mátyás király	695 Ft	☐
2011/8	Királykérdés Magyarországon	645 Ft	☐	2016/5–6	Teleki Pál – Báthori István – GULAG	995 Ft	☐
2011/9–10	Bethlen István	995 Ft	☐	2016/7	Honfoglalók	695 Ft	☐
2011/11	Az avarok	645 Ft	☐	2016/8	Verdun, 1916	695 Ft	☐
2011/12	Gulag	645 Ft	☐	2016/9	Széchenyi István – a legnagyobb magyar	695 Ft	☐
2011/1	különszám Dicsőséges dinasztia: Árpád-ház	645 Ft	☐	2016/10–11	1956–2016 – Végzetes sorsok	995 Ft	☐
2011/2	különszám Náci örökség	645 Ft	☐	2016/12	Amerikai elnökök – 1789–2016	695 Ft	☐
2011/3	különszám Magyar középkor	645 Ft	☐	2017/1–2	Koronázások Magyarországon 1526–1916	995 Ft	☐
2012/1–2	Magyarország a mérlegen	995 Ft	☐	2017/3	A GULAG szomorú világa – Olofsson Placid atya	695 Ft	☐
2012/3	Kitörés	645 Ft	☐	2017/4	Mindszenty – Kádár	695 Ft	☐
2012/4–5	Történelmi tévhitek – Krasznahorka büszke vára	995 Ft	☐	2017/1	különszám SISI – Erzsébet a magyarok királynéja	695 Ft	☐
				2017/5	Kállay Miklós	695 Ft	☐
				2017/6	Jászok és kunok	695 Ft	☐

EGYÉVES ELŐFIZETÉS DÍJ | 2017/9-től 1 év (12 szám) 6950 Ft

Megrendelem
a Rubicon következő egy évben megjelenő számait o
A régi számokat tartalmazó egységcsomagok közül
kedvezményes áron megrendelem:

- 2007-es évfolyam (12 szám)* – 4500 Ft o
- 2008-as évfolyam (11 szám) – 4500 Ft o
- 2009-as évfolyam (11 szám) – 4800 Ft o
- 2010-es évfolyam (12 szám) – 5000 Ft o
- 2011-es évfolyam (15 szám) – 6000 Ft o
- 2012-es évfolyam (14 szám) – 6000 Ft o
- 2013-es évfolyam (14 szám) – 6000 Ft o
- 2014-es évfolyam (13 szám) – 6000 Ft o
- 2015-ös évfolyam (12 szám) – 6000 Ft o
- 2016-os évfolyam (12 szám) – 6500 Ft o

Új előfizetőinknek postaköltséget nem számítunk fel. Előfizetés nélkül a régi évfolyamokat 500 Ft egyszeri postaköltséggel postázzuk. A fent feltüntetett folyóiratszámaink egyenként is megrendelhetők.

NÉV

INTÉZMÉNY
(KOZULETI MEGRENDELÉS ESETÉN)

CÍM / TELEPÜLÉS:

UTCA:

HÁZSZÁM / EMELET, AJTÓ: TELEFONSZÁM:

E-MAIL:

OLVASHATÓ ALÁÍRÁS

Adja le megrendelését e-mailben: rubicon@online.hu | Rendelhet interneten: www.rubicon.hu
Vagy postai úton: Rubicon szerkesztősége (1161 Budapest, Sándor utca 60.). A megrendeléseket fénymásolva vagy kézírással is elfogadjuk.

RUBICON-KÖNYVEK

JOHN LUKACS ELŐSZAVÁBÓL:

Természetes, hogy a nemzetek történelmét általában saját fiaik írják meg. Vannak azonban olyan példák is, amikor egy idegen rokonszenvező, érdeklődő tekintete olyan tisztánlátással hatol be események, bonyolult hajlamok és érzelmek vadonába, hogy többet sikerül elérnie, mint steril „tárgyilagosságot”. Ilyenkor a távlat érdekes módon színezni képes az események megszokott értékelését is.

Ez érvényes Sir Bryan Cartledge *Megmaradni – A magyar történelem egy angol szemével* című könyvére is, amely már címében elárulja a szerző legfontosabb felismerését: a magyar nemzet karakterének egyik legjellemzőbb vonása, hogy minden katasztrófa ellenére újra és újra sikerül megmaradnia, majd felemelkednie.

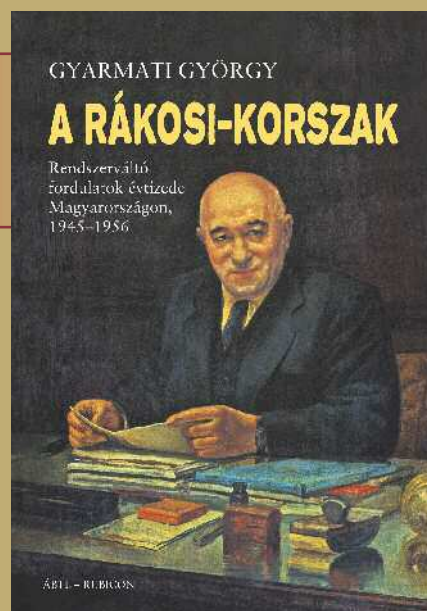
Megállapításai olyannyira eredetiek és helytállóak, hogy talán nem túlzás azt állítani: a külföldiek által írt összes magyar történelemkönyv közül valószínűleg Cartledge műve eddig a legkiválóbb.

Könyvesbolti ára: 3980 Ft
Szerkesztőségi ára: 3480 Ft
Postai küldeményként: 3480 Ft
(+900 Ft utánvételi díj)

Könyvesbolti ára: 4990 Ft
Szerkesztőségi ára: 3290 Ft
Postai küldeményként: 3290 Ft
(+900 Ft utánvételi díj)

Könyvesbolti ára: 4990 Ft
Szerkesztőségi ára: 3290 Ft
Postai küldeményként: 3290 Ft
(+900 Ft utánvételi díj)

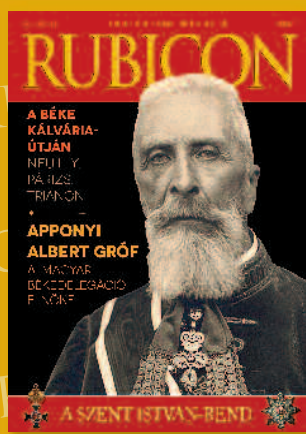
Rendelje meg vagy vásárolja meg a könyveket kedvezményesen a szerkesztőségben!

RUBICON SZERKESZTŐSÉGE

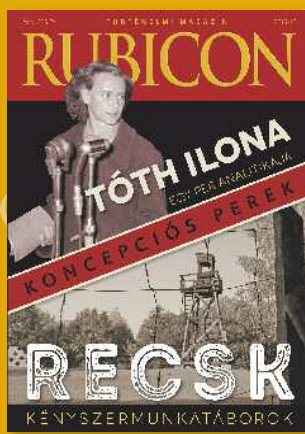
1161 Budapest, Sándor u. 60. • Telefon: 402-1848 • rubicon@t-online.hu • www.rubicon.hu/konyvek

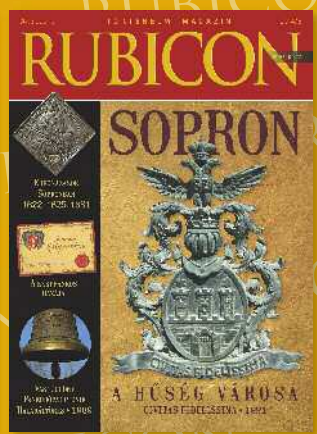
2016/10-11.

2016/9.

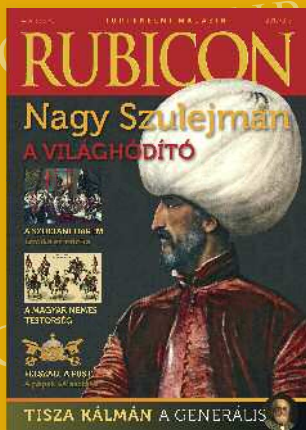

2015/10.

2014/8.

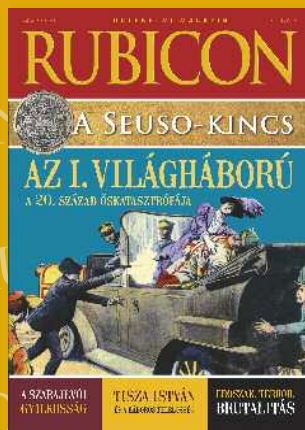
Sikerszámaink!

2013/2-3.

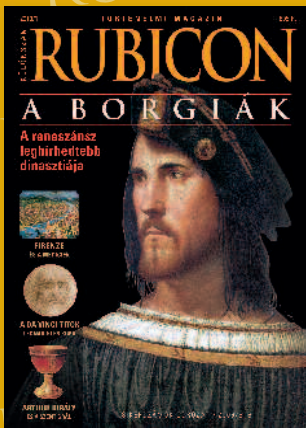
2014/10.

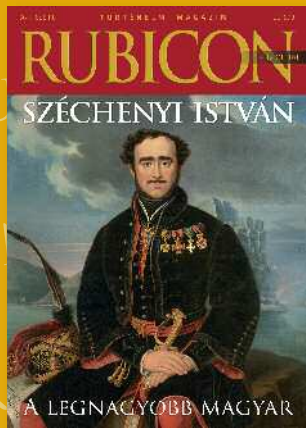
2014/4-5.

2016/7.

2013/1. különszám

2014/6.

2017/1-2.

2012/1. különszám

RUBICON MEGRENDELÉS:

www.rubicon.hu

E számunk a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával készült.

